

חינוך לחיים

פרשת במדבר

כידוע מנו את עם ישראל 3 פעמים במדבר. בפר' כי תשא ע'י מחצית השקל. בפרשתנו שאומנם ע'י שקלים אבל נמנו בשמותיהם ולמשפחותיהם, והשלישי בפר' פנחס לפני שנכנסו לארץ. מיוחד הוא המניין בפרשתנו שנעשה 'במספר שמות' כמפורש בציווי התורה וגם במניין עצמו בפס' יח 'לבית אבותם במספר שמות'. דהיינו יש פה 2 עניינים: במספר - לדעת את המניין שלהם. ושמות - שניכרו כולם בשם שלהם. וצריך להבין למה דווקא כאן היה מניין גם שמותם? וכן צריך להבין מה ההדגשה שה' דיבר 'במדבר סיני' וכן המניין מודגש ש'ויפקדם במדבר סיני'? וכן יש להבין מדוע מפרטת התורה מתי נערך המניין דבר שלא מצינו בשאר המניינים?

מסביר אמן החינוך הרש"ר הירש שהמניין בפרשה לא נעשה רק כדי לדעת את המספר אלא עניינו היה להעמיד את כלל ישראל על צורתו ועל סדריו כדי שיהפך להיות עם ה'. להגדיר את מעמדו ואת תפקידו הכללי של העם כולו ושל כל יחיד בנפרד. ודווקא עכשיו אחרי שנתכפר לישראל חטא העגל וקיבלו את התורה שוב בלוחות השניים והוקם המשכן וכו' נשלמו כל היסודות להקמתו של עם ישראל וצריך לכוון את חייהם כעם ה' והדרך לכך היא רק ע'י הכלל הידוע 'חנך לנער על פי דרכו' ולכן נדרש מכל שבט להכיר את תפקידו בעבודת ה' של כלל ישראל, שכן לכל שבט ניתן תפקיד מיוחד המתאים לו: כהונה ללווי, מלכות ליהודה, תורה ליששכר וכן הלאה. ולא רק לשבט אלא כל משפחה ואף כל יחיד ויחיד נדרש להכיר את תפקידו שכן לכל אחד היה חלק מיוחד בעבודת ה' והיה עליו להכיר את מהותו ולמלא את תפקידו ולכן אומר הרמב"ן שכל יחיד היה צריך לעבור לפני משה כנאמר במדרש 'אלא כולוהו יהוה עוברים לפניך באימה ובכבוד ואתה מונה אותם' כדי שמשה יבחין בפנימיותו, יכיר את מעלותיו ואת כוחותיו המיוחדים לו, ועל פי זה ידריכהו ויורה לו את דרכו הראויה לו בלימוד התורה ובהנהגה. הכל 'ע'פ דרכו' – בהתאם לכוחותיו ולתכונות נפשו.

זו הסיבה שבני ישראל נמנים 'במספר שמות' כפי שכותב הספורנו ששמותיהם של אנשי אותו הדור העידו על צורתם האישית ועל תכונותיהם המיוחדות של כל אחד ואחד מהם. הרי שבכך ניכר כל יחיד לעצמו במעלותיו ובסגולותיו ובהתאם לכך הופקד על חלקו בעבודת ה' ונקבעו לו סדרי התורה והעבודה שמתאים לו בשלימות. זו היתה גם צורת המניין כדברי הרמב"ן לעיל שכל אחד הביא שקלו לפני משה באופן אישי ואמר: אני פלוני, נולדתי לפלוני ממשפחת פלוני, שהוא משבט ראובן וכו' כי לכל שבט לפי תכונתו יש חלק משלו בעבודת הכלל וכך לכל משפחה וכך לכל יחיד ויחיד.

על פי זה נבין מדוע הדגישה התורה שמניין זה נעשה דווקא במדבר, כי כיוון שבמניין זה מחנכים את בנ' לתפקיד היעודי להם, מקום החינוך הכי טוב הוא דווקא במדבר – (בת'ת ובישיבות שלנו) שכן בהיותם במדבר מנותקים מכל עסק וטירחה של ענייני העולם הזה, בלי דאגת אוכל וביגוד, זה מקום והזמן האידיאלי לחינוך. וביותר כל נסיעתם וחנייתם במדבר היו בדרך של העמדת עם ישראל וחינוכו שהרי אוהל מועד היה באמצע וכולם סובבים אותו, להורות ששכינת כבודו והתורה הקדושה הם עיקר חייהם של ישראל. ולכן אומר הרש"ר הירש הודגש שזה דווקא 'מדבר סיני' מקום שניתנה בו התורה ושם נמנו כלל ישראל לצורך היותם עם מקיימי התורה. וכן מובן על פי זה מדוע הדגשנו את התאריך של המניין, שהיה אחרי חטא העגל שקבלו לוחות שניים, שהרי יש הבדל בין לימוד התורה שקודם לשבירה שהיה ללא עמל וללא שיכחה וללימוד שאחרי שנגזר עליהם שיהא בעמל ומתוך שכחה. ובלמוד כזה שנדרש עמל ויגיעה חובה שיעשה דווקא 'על פי דרכו' כי זה שונה מאדם לאדם וחייב להעשות על פי כוחותיו של כל אדם ועל פי תכונות נפשו כי כל אדם לומד לפי כשרונותיו ולפי זכרונם שחננו הבורא יתברך שמו.

ללמד כל תלמיד הבא בשערי בית ה' וחפץ לדעת את דרך העליה הנכונה. ראשית תחילת דרכו היא תקופת 'המדבר' שבה מניח את היסודות לעלייתו הרוחנית וזה חייב להיות בתוך ת'ת או ישיבה, מקום שבו הוא מתנתק מהבלי העולם ושוהה יומם ולילה ב'מחנה שכינה' וכפי שאמר החזו"א שהישיבות של היום הם 'המדבריות' של ימינו. ב'מדבר' הזה מתחנך לתפקידו וליעודו בחייו. ושם יונק את היסודות עליהם יבנה בעתיד את קומתו הרוחנית כפי חלקו בעבודת ה' וזה כמובן על פי מורי דרכו המכוונים אותו 'על פי דרכו' הייחודית כי אומנם רבים הם התלמידים מכל מקום אין כאן בחינה של 'מספר' בלבד, אלא גם בחינה של 'שמות' כי לכל אחד יש התכונות שלו ובהתאם לתכונות אלו יש לכל אחד תפקיד בתורה ובעבודה, ועל כן אין לראות את היחידים רק כחלק מן הציבור אלא גם כאדם בעל סגולות ייחודיות וכפי הדרך המיוחדת לו.

'חנך לנער על פי דרכו' – 'במספר שמות'

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com